

MICHAEL R. LICONA

*Why Are There Differences in the Gospels?
What We Can Learn from Ancient Biography*

Oxford: Oxford University Press, 2017, Inbunden, xxi + 308 sidor,
SEK 316, ISBN: 978-0-190-26426-0

I sin monografi *Why Are There Differences in the Gospels? What We Can Learn from Ancient Biography*, undersöker Michael R. Licona huruvida antik grekisk-romersk biografi kan bistå till att förklara de många skillnader som finns mellan de nytestamentliga evangelierna. Enligt författaren kan dessa diskrepanser förvisso ha en rad orsaker, så som glömska, bruk av olika källor, redaktion, etc., men han menar likväl att en förklaring, som hittills inte beaktats i tillbörlig utsträckning, är de kompositionstekniker ("compositional devices") som hörde till den antika biografiska genren och som återspeglas bland annat i Plutarchos författarskap, vilket här utgör parallellmaterial till evangelierna. Den biografiska genren var, enligt Licona, nämligen mycket flexibel i förhållande till hur både historiska händelser och uttalanden återgavs. Mer precis var dess mål att framställa sitt subjekts karaktär genom att återge dennes ord och gärningar, och sålunda följde Plutarchos och hans gelikar lagen om biografisk relevans ("the law of biographical relevance"). Enligt denna skulle en historia berättas på det sätt som var mest relevant för huvudkaraktären. Därmed kunde ett och samma uttalande tillskrivas olika personer ("transferal"); händelser flyttas från sin ursprungliga kontext till en annan ("displacement"); element från två eller flera händelser/personer kombineras och presenteras som en enhet ("conflation"); händelser kunde framställas som om att de tog kortare tid än de verkligen gjorde ("compression"); fokus kan riktas mot en enda person trots att andra varit närvarande ("spotlighting"); detaljer kunde tas bort eller ändras ("simplification"); eller fyllas på för att förbättra en berättelse ("expansion of narrative details"); uttalanden kunde parafraseras i enlighet med de riktlinjer som angavs i de retoriska handböckerna ("paraphrasing"). Mot denna bakgrund bör det inte förvåna att en liknande

typ av flexibilitet återspeglas i de nytestamentliga evangeliernas skildringar av vad Jesus sade och gjorde, då dessa utgör exempel på antik biografi och uppvisar genrens allmänna kännetecken.

Liconas bok har många förtjänster. Framförallt är den noggranna katalogiseringen av de kompositionstekniker som Plutarchos och evangelisterna begagnade sig av lovvärd, och bidrar till att ytterligare förankra evangelierna i den antika biografiska genren och att skapa djupare förståelse av densamma. Licona påvisar tydligt att med den biografiska genren följde ett (stort) mått av historisk flexibilitet och sådan är att vänta även i förhållande till evangelierna.

Emedan Licona utför ett förtjänstfullt deskriptivt arbete framstår emellertid den analytiska diskussionen som något flack. Kanske har det aldrig varit författarens avsikt att bryta ned dessa kompositionstekniker i sina beståndsdelar och diskutera exempelvis varför en viss teknik används i en specifik passage, men den strikt deskriptiva inställningen lämnar en del att önska vad det gäller mer djuplodande analytiska resonemang.

En fara som bör noteras är att eftersom det saknas antika handböcker för den biografiska genren som uttryckligen anger de kompositionstekniker som var i bruk, måste Liconas framskrida med hjälp av induktiva medel. Risken med detta förfarande är dock att variationer som egentligen kan härledas till andra orsaker (se ovan) riskerar att framhållas som "avsiktliga kompositionstekniker". Licona är visserligen medveten om denna fara (jfr 24–25), men kunde med fördel ha fört ett mer utförligt resonemang kring denna premiss för undersökningen även i förhållande till enskilda passager och kompositionstekniker.

Ett annat grundläggande problem har att göra med valet av material i relation till bokens frågeställning. Licona vill ju undersöka varför det finns skillnader mellan evangeliernas respektive framställningar, men väljer inte att jämföra dessa med hur fyra olika grekisk-romerska författare återger en och samma händelse/uttalande, utan hur en enda författare gör detta vid olika tillfällen. Det finns alltså en asymmetri i valet av jämförelsematerial. En med evangelierna mer symmetrisk framställning hade uppnåtts om Licona jämfört hur ett flertal antika biografier

skildrar en och samma händelse (men detta hade förmodligen inte resulterat i mer än det redan självklara svaret att skillnaderna har att göra med att det är olika författare). Ett annat alternativ skulle ha varit att analysera hur en och samma evangelist återgett en och samma händelse vid olika tillfällen (men källmaterialet skulle då eventuellt bli allt för magert, då det begränsas till Lukas himmelfärdsberättelse och skildringar av Paulus upplevelse på Damaskusvägen).

Tyvär blir också bokens avslutande kapitel något av en besvikelse, då Licona här framträder mer som apologet än exeget. Han menar exempelvis att jämförelsen med Plutarchos visar hur konservativa evangelierna är. Emedan Plutarchos tar sig stora friheter i att variera sig när han återger en och samma händelse/uttalande, är evangelisterna betydligt mer återhållsamma och använder påfallande ofta samma ord i sina respektive skildringar, samtidigt som de skillnader, som likväl kvarstår, huvudsakligen berör perifera detaljer. Följden av denna iakttagelse är för Licona att kritiker, som tidigare förkastat evangelierna som historiska källor pga. inbördes skillnader, inte längre kan vidhålla denna åsikt utan måste erkänna evangeliernas övergripande historicitet (jfr 201). Det är dock svårt att se hur denna slutsats kan följa på den föregående undersökningen. Som redan påvisats utgör inte Plutarchos ett jämförbart parallellmaterial till evangelierna. Hade Licona jämfört Lukas himmelfärds- och Damaskusvägs-skildringar hade det förmodligen blivit tydligt att åtminstone Lukas tog sig lika stora friheter som Plutarchos. Observationen att evangelierna i så stor utsträckning liknar varandra förklaras enklare av att vi här har att göra med skildringar emellan vilka det finns ett litterärt beroendeförhållande, som i sig inte säger särskilt mycket om skildringarnas historicitet.

Vidare, som Licona själv påpekar, både i relation till Plutarchos (18), och i viss (men mindre) utsträckning även i förhållande till den historiske Jesus (201), så innebär den sammanblandning av fakta och fiktion, som den biografiska genren var förborgad med, en utmaning för den som vill ta sig bakom skildringarna till de verkliga personerna och händelserna (18). Liconas idoga arbete med att påvisa hur evangelierna utgör exempel på antik grekisk-romersk biografi – med allt som följer på

denna identifikation vad det gäller flexibilitet i förhållande till historia – för dock inte läsaren närmare det som en gång hände, utan illustrerar snarare hur oerhört besvärligt hela detta företag är med tanke på de kompositionella friheter antika författare av biografier tog sig. Hade Liconas undersökning kunnat påvisa den biografiska genrens allmänna restriktivitet, och hur man konsekvent återgav en händelse på ett och samma, eller åtminstone mycket likartat sätt, hade det funnits skäl för slutsatserna, men nu undermineras de snarare av den föregående undersökningen.

Det bör till sist även noteras att studien mynnar ut i konklusioner som inte är av historisk art. Licona gör på sida 201 påståendet att: "... a truly high view of the Gospels as holy writ requires us to accept and respect them as God has given them to us rather than to force them into a frame shaped by how we think he should have". Emedan detta må vara ett legitimt teologiskt påstående bör man fundera om det har sin plats i en exegetisk/litterär undersökning av det slag som Licona bedrivit fram till denna punkt.

Kritiken till trots – för den som är intresserad av frågan om hur de kanoniska evangelierna relaterar till den antika grekisk-romersk biografiska genren är *Why Are There Differences in the Gospels? What We Can Learn from Ancient Biography*, ett översiktligt och lättillgängligt bidrag som dokumenterar och tillhandahåller många talande exempel på antika kompositionstekniker och hur dessa användes av Plutarchos och evangelisterna.

Tobias Ålöw, Göteborgs universitet

YII-JAN LIN

*The Erotic Life of Manuscripts: New Testament
Criticism and the Biological Sciences*

Oxford: Oxford University Press, 2016, Inbunden, 224 sidor,
SEK 653, ISBN: 978-0-190-27980-6

Titeln på Yii-Jan Lins monografi syftar på de vänskapsnätverk och den gåvo-ekonomi som möjliggjorde antik grekisk-romersk bokkultur. Samtidigt väcker titeln frågan om biologisk metaforik som återkommande